

EURASIA CENTER

Eurázsia
Központ

Elemzések

Ifjabb Ferdinand Marcos „független” külpolitikája:

A Duterte féle egyensúlyozás vége?

Klemensits Péter

EK/2023/45.

Eurázsia Központ Elemzések

Kiadó:

Eurázsia Központ

Szerkesztő:

Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:

1117 Budapest, Infopark sétány 11

eurasiacenter@nje.hu

<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:

Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Eurázsia Központ álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2023.

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

IFJABB FERDINAND MARCOS „FÜGGETLEN” KÜLPOLITIKÁJA: A DUTERTE FÉLE EGYENSÚLYOZÁS VÉGE?

Klemensits Péter

A 2022 májusában megválasztott fülöp-szigeteki elnök, ifjabb Ferdinand Marcos alapvetően elődje Rodrigo Duterte „független” külpolitikájának folytatását ígérte, viszont az elmúlt időszak eseményei arról tanúskodnak, hogy a filippínó külpolitika Kínával szemben Amerika-barát irányt vett. Nagy kérdés, hogy csupán időszakos eltolódásnak lehetünk a tanúi – a filippínó elit is megosztott a követendő külpolitika céljait tekintve – avagy az amerikai-kínai geostratégiai versenyben a Fülöp-szigetek hosszú távon is Washington érdekeinek megfelelően fog-e cselekedni.

Kulcsszavak: *Fülöp-szigetek, ifjabb Ferdinand Marcos, „független” külpolitika, Övezet és Út kezdeményezés, geopolitika*

Abstract

Philippine President Ferdinand Marcos Jr. elected in May 2022 has basically promised to continue the "independent" foreign policy of his predecessor Rodrigo Duterte, but recent events show that Philippine foreign policy has taken a pro-American turn against China. The big question is whether this is just a temporary change – even the Philippine elite is divided over the foreign policy goals to be pursued – or whether the Philippines will continue to act in Washington's interests in the long term in the geostrategic competition between the US and China.

Keywords: *Philippines, Ferdinand Marcos jr., „independent” foreign policy, Belt and Road Initiative, geopolitics*

Bevezetés

2016 és 2022 között Rodrigo Duterte elnöksége alatt a Fülöp-szigetek jelentős külpolitikai fordulatot hajtott végre, melynek egyik legfontosabb eleme volt a Kína felé történő nyitás, miközben az Amerikai Egyesült Államokhoz fűződő viszony is [átértékelésre került](#). Noha a Duterte féle külpolitika eredményeiről megoszlanak a vélemények, vitathatatlan, hogy az államfő az átalakuló világrendhez alkalmazkodva egy olyan pragmatikus külpolitika mellett tette le a voksot, amely a Fülöp-szigetek számára jelentős előnyökkel kecsegtetett.

A 2022-es elnökválasztáson a hivatalba lépő ifjabb Ferdinand Marcos a Duterte féle „független” külpolitika folytatását ígérte, bár az Egyesült Államokhoz fűződő szorosabb kapcsolata előrevetítette a külpolitikai stratégia módosulását. Annak ellenére, hogy hivatali idejének első évében Marcos a retorika szintjén a nagyhatalmaktól való egyenlő távolság megtartását hangsúlyozta – éppen ezért külpolitikáját ő is „függetlennek” minősítette, ugyanakkor lépései egyre inkább egy Kínát ellensúlyozni kívánó Amerika-barát külpolitika követéséről tanúskodnak, amely 2022 októberében odáig vezetett, hogy a filippínó államfő a harmadik Övezet

és Út Fórumon sem vett részt, miközben számos BRI projektet is törölt. Az elemzés célja, hogy Marcos külpolitikájának lényegi elemeit bemutatva feltárja, hogy mely tényezőknek köszönhető a nagyhatalmakhoz fűződő viszony módosulása.

Marcos külpolitikája

2022 májusában ifjabb Ferdinand Marcost, a néhai diktátor fiát választották elnökké, alelnöknek pedig a korábbi államfő Duterte lányát, Sara Duterte-Carpio-t választották meg, kettejük szövetsége döntő mértékben határozta meg az új kormány kül- és belpolitikai stratégiáját.

Amikor 2022 júniusában Marcos hivatalba lépett, előzetes nyilatkozatai alapján a Duterte féle külpolitika folytatására lehetett tőle számítani. Rövidesen azonban bizonyos eltérések felszínre kerültek, melyek lényege, hogy az édesapjához hasonlóan, Dutertével ellentétben Marcos az Egyesült Államokkal a szoros kapcsolat fenntartására törekszik, miközben nyitott a többi nagyhatalommal való együttműködésre is. Az [idősebb Marcos „független” külpolitikai stratégiája](#) során a multilaterális kapcsolatok kihasználására törekedett, amely a Szovjetunió, Kína és az ASEAN mellett a fejlődő ENSZ tagállamokkal, valamint az Iszlám konferencia és a kelet-európai szocialista országokkal való kapcsolatok normalizálását próbálta elérni, egyúttal megőrizve az Egyesült Államokhoz fűződő harmonikus viszonyt.¹

Az ifjabb Marcos „független külpolitikájának” [az alapja](#), hogy az ország „mindenki barátja és senki ellensége”, vagyis a gazdasági előnyökért cserébe a pragmatikus együttműködésre törekszik mindenkivel, aki a Fülöp-szigetekkel hajlandó partnerségre lépni. Marcos szerint az ázsiai országoknak nem szabad oldalt választani a globális hatalmak versengésében, ehelyett a saját érdekeiket szem előtt tartva ki kell használniuk azoknak a régió iránti fokozott érdeklődését. 2022 második felében azonban a geostratégiai környezet még jobban kiélesedett, Oroszország és Kína szembenállása a Nyugattal tartóssá vált, miközben Amerika ellentéte Kínával [Tajvan vonatkozásában](#) is kiéleződött, ami a Fülöp-szigetek helyzetét sem könnyítette meg.

Geopolitikai koncepciójában Duterte külpolitikáját szorosan összekapcsolta gazdaságpolitikai céljaival, melyek a szegénység csökkentését, a gazdasági növekedés előmozdítását és a társadalom jólétét az egész országra kiterjedő infrastrukturális beruházások segítségével szeretne volna biztosítani (Építs! Építs! Építs! Infrastruktúra Terv). Ebben a tekintetben Marcos szintén Duterte politikáját szándékozott követni, hiszen meghirdette az Építeni jobbat, többet! infrastruktúra fejlesztési programot, melynek keretében 2023 tavaszán [194 projekt kapott zöld utat](#), melyek jelentős része még 2022 előtt indult.

Szorosabb partnerség az Egyesült Államokkal

Ami az Egyesült Államokhoz fűződő viszonyt illeti, a Duterte korszakkal szemben mindenképpen változásnak tekintendő, hogy a gazdasági partnerség megerősítése mellett Marcos nyíltan kiállt Washingtonnal a katonai kapcsolatok fokozása mellett. 2022 szeptemberében Marcos Washingtonba látogatott, ahol Joe Biden elnök megerősítette az Egyesült Államok [„sziklaszilárd elkötelezettségét”](#) a Fülöp-szigetek védelme mellett. Emellett Washington 3,9 milliárd dolláros befektetési ígéretet is tett. Novemberben a Fülöp-szigetekre látogató Kamala Harris amerikai alelnök arra figyelmeztetett, hogy egy fegyveres támadás a Fülöp-szigetek ellen a Dél-kínai-tenger vitatott vizein amerikai válaszlépést váltana ki.² Marcos

pedig megerősítette, hogy „[nem lát olyan jövőt](#) a Fülöp-szigetek számára, amelyben nem szerepel az Egyesült Államok”. 2023 februárjában aztán Lloyd Austin amerikai védelmi miniszter manilai útja során a 2014-es Megerősített Védelmi Együttműködési Megállapodásban rögzített öt bázis mellett Marcos kormánya további [négy katonai létesítményt](#) ajánlott fel az amerikai haderő használatára. Ennek következtében az USA már 9 katonai bázishoz kapott hozzáférést az országban, vagyis Kínával szemben látványos az amerikai vezetés azon stratégiája hogy akár a fegyveres erők révén is korlátozza Peking térnyerését a régióban, annak ellenére, hogy Kína hasonló katonai terveitől való félelem mindeddig alaptalannak bizonyult. Marcos 2023 májusában már másodszor utazott Washingtonba – Duterte hat év alatt egyszer sem tette meg – melynek során a gazdasági és a kulturális együttműködés fokozása mellett Biden kormánya ígéretet tett a filippínó haderő modernizálásának támogatására és a katonai bázisokon keresztül a regionális fejlesztések előmozdítására. (2015 óta az Egyesült Államok több mint [1,14 milliárd dollár értékben](#) szállított repülőgépeket, páncélozott járműveket, kézfegyvereket és egyéb katonai felszerelést és kiképzést a Fülöp-szigetekre).

2023 októberében reagálva egy kínai és filippínó hajó összeütközésére [Biden megismételte](#), hogy országa „sziklaszilárd” elkötelezettségét, vagyis hogy a filippínó hajókat, repülőgépeket és a fegyveres erőket ért bármilyen támadásra az 1951-es Kölcsönös Védelmi Egyezmény aktiválásával fog válaszolni.

Valójában már Duterte hivatali idejének végén láthatóvá vált, hogy a dél-kínai-tengeri feszültségek miatt a Fülöp-szigetek rá van utalva az amerikaiak garantálta védelemre, ezért retorikája ellenére az elnök a Washingtonnal fennálló védelmi együttműködés megerősítésére kényszerült. A biztonsági mellett a gazdasági együttműködés is fokozódott. 2021-ben Kína után az Egyesült Államok volt a szigetek [második legnagyobb](#) export piaca és a hatodik legnagyobb import piaca. Az USA-val való szorosabb együttműködés mellett Marcos annak szövetségeseivel is a szoros partnerség kialakítására törekszik, erre jó példa Japán. A kelet-ázsiai ország már Duterte idején is kiemelt partnernek számított, aki nagymértékben érdekelt Manila védelmi képességeinek megerősítésében. 2023 november elején Fumio Kishida japán miniszterelnök Manilában találkozott Marcos elnökkel és nem csupán a Fülöp-szigeteknek nyújtandó [első hivatalos biztonsági segélyt](#) jelentette be, de egy olyan vendégerők kölcsönös állomásoztatásáról szóló megállapodásról is tárgyalni kezdtek a felek, amelyet a filippínó kormány eddig csupán Washingtonnal kötött.

Feszült viszony Kínával

Marcos eredetileg a Kínával való eredményes gazdasági együttműködéstől is sokat remélt. 2023 januárjában azzal a céllal utazott Pekingbe, hogy a két ország stratégiai együttműködésében új fejezetet nyisson. Marcos és Xi Jinping kínai elnök végül [14 kétoldalú megállapodást írt](#) alá többek között a mezőgazdaság, az infrastruktúra, a fejlesztési együttműködés, a tengeri biztonság és a turizmus területén. A tárgyalások során megállapodtak abban, hogy újraindítják a közös olaj- és gázfeltárásokat a Dél-kínai-tengeren, továbbá közvetlen kommunikációs csatornát hoznak létre a vitatott kérdések tisztázása ügyében. Dutertéhez hasonlóan Marcos is komoly gazdasági küldöttség kíséretében látogatott el a kínai fővárosba, hiszen az infrastrukturális fejlesztések területén igyekszik a kínai segítségre (kölcsönök, támogatások, beruházások) támaszkodni. Ennek keretében a BRI fülöp-szigeteki projektjei is a tárgyalások fontos részét képezték. A gazdasági kapcsolatok

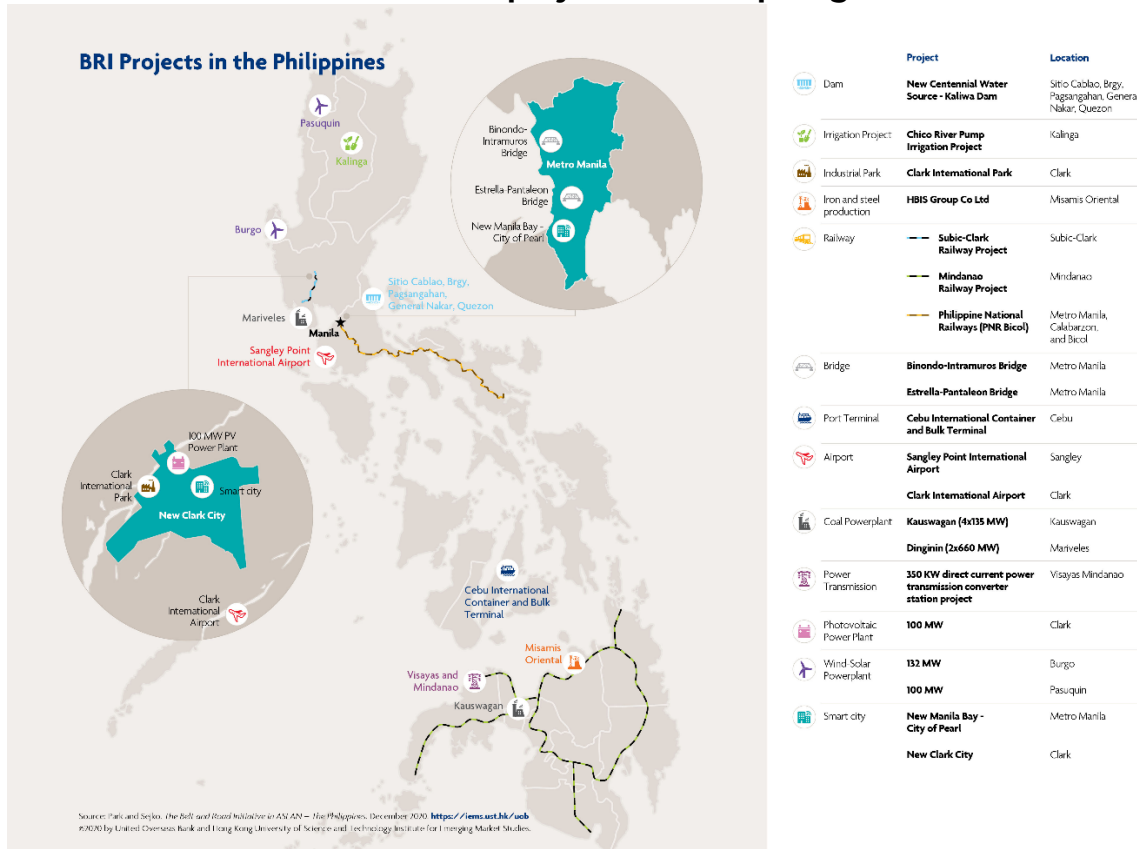
megerősítésének vágya azonban nem akadályozta meg Marcost abban, hogy a dél-kínai-tengeri érdekeltségek védelmében határozottabb álláspontot képviseljen elődjével szemben, ugyanis külpolitikájának fontos része, hogy a nyilvánosság figyelmét felhívja Kína jogsértőnek vélt lépéseire, miközben bilaterális keretek között hangot is adjon panaszának.

2023 őszén a két ország kapcsolatában ismét a geopolitikai feszültségek domináltak: október 22-én a vitatott hovatartozású Second Thomas homokpadnál összeütközött egy filippínó és egy kínai hajó, a felek pedig kölcsönösen egymást hibáztatták az incidens miatt. Egy héttel később a Fülöp-szigetek [azzal vádolta Kínát](#), hogy a partiőrség vízágyúval lőtte az egyik utánpótlást szállító hajót.

Ezzel párhuzamosan Marcos elnök nem csupán, hogy nem utazott el Pekingbe a harmadik Övezet és Út Fórumra, de a filippínó kormány bejelentette, hogy [töröl három fontos vasútépítési projektet](#) 4,9 milliárd dollár értékben, amelyek a BRI részét képezték, viszont mivel eddig nem érkezett meg a kívánt kínai pénzügyi támogatás ezek megvalósítására már nem lát esélyt a kabinet. A kínai kormány tudomásul vette a döntést, ami alapvetően a Fülöp-szigetek számára tekinthető hátrányosnak. A Marcos kormány azt is elismerte, hogy az országba tervezett [összes BRI projekt](#) jövője megkérdőjeleződött.³ Természetesen a háttérben nem csupán a területi viták és a gazdasági megfontolások állnak, az amerikai geostratégiai törekvések szintén fellelhetően, amelyekhez a Marcos kormányzat jelenleg jobban alkalmazkodik, mint elődje. Természetesen azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy lépéseivel Marcos valószínűleg szeretne a korábbiaknál előnyösebb gazdasági feltételeket kicsikarni a Kínával való kooperációban, ezért számít Peking gesztusaira.

Habár a nyugati médiában általánosan azt lehetett olvasni, hogy a Fülöp-szigetek kilépett a BRI-ből, ez azonban alaptalan feltételezés. November közepén a fülöp-szigeteki külügyminisztérium [közleményében megerősítette](#), hogy Manila továbbra is részt vesz a BRI-ben és a 2023 januárjában egyeztetett projektek kivitelezése folytatódik.

1. ábra: BRI projektek a Fülöp-szigeteken

Forrás: [The Belt and Road Initiative in ASEAN – The Philippines](#)

Marcos külpolitikájának lehetséges értelmezése

Egyes szakértők szerint Marcos valójában rugalmas külpolitikát követ, ami „segít az államoknak alkalmazkodni a változó geopolitikai realitásokhoz. A rugalmas külpolitika pragmatikus. A keményvonalas politikai ideológiák nem irányítják a stratégiát, és csak a [nemzeti érdekeket helyezik](#) előtérbe.” A várható pozitív eredmény, hogy ezáltal megerősíti a Fülöp-szigetek és az Egyesült Államok szövetségét Manila biztonsági igényeinek kielégítése érdekében, miközben erősíti a Fülöp-szigetek és Kína kapcsolatait, ami gazdasági szempontból hosszú távon kifizetődő lehet.

Mások úgy vélik, hogy Marcos egyensúlyozása „nemcsak a Fülöp-szigetek területi integritását és nemzetbiztonságát segíti elő” hanem a Fülöp-szigetek ezáltal a globális stabilitás megőrzésében is fontos szerepet kap, gondolva a Dél-kínai-tengerre. A politika fenntarthatósága persze erősen függ a nagyhatalmak viselkedésétől.

Egyesek szerint Marcos kiegyensúlyozott külpolitikát követ, amit akár „[dinamikus egyenlő oldalú kiegyensúlyozásnak](#)” is minősíthetünk, a lényeg persze annak

eredményessége, melyet egy év után még korai lenne mérlegre tenni. Ezzel kapcsolatban érdemes megfontolni, hogy a jövőben Marcos stratégiáját a „hatékonyág spektrumának segítségével kell értékelni, amely azon nemzetbiztonsági érdekek számán alapul, amelyeket érvényesíteni tudott...”

Marcos külpolitikájának értékelése esetében annak belpolitikai vetülete sem elhanyagolható. Napjainkban a követendő helyes külpolitikai irányt illetően egyre [mélyül a politikai megosztottság](#) az eliten belül, hiszen míg Marcos, a hadsereg vezetése és a kormányzat egy része Amerika barát álláspontot képvisel, Duterte-Carpio alelnök, a kínai származású gazdasági elit, Rodrigo Duterte szoros szövetségesei a Kína felé való nyitás szükségességét hirdetik és rossz szemmel nézik Marcos ellentétes lépéseit. Mindaddig, alapvetően Marcos akarata érvényesült, mivel Rodrigo és Sara Duterte-Carpio viszonya sem felhőtlen, így az ellentábor megosztottsága a hivatalban lévő elnöknek kedvezett.

Konklúzió

Az elmúlt egy év eseményei azt bizonyítják, hogy kezdetben Marcos jelentősen nem változtatta meg a Duterte féle külpolitikai stratégiát, inkább a maximális nyereség érdekében finomhangolásokat hajtott végre rajta, melynek legfőbb pontjai az USA-val való szorosabb együttműködés kihasználása, Kínával a gazdasági kapcsolatok elmélyítése volt a dél-kínai érdekeltségek fokozottabb védelme mellett. Az utóbbi időszakban az elnök azonban ennél is tovább ment, hiszen a BRI projektek törlése a Kínával való gazdasági kapcsolatok leépülését is eredményezheti, miközben arra is számítani kell, hogy Kína kisebb engedményekkel újra kíváncsi partner lehet Manila szemében. Látszólag úgy tűnik, hogy az USA megerősítette a fülöp-szigeteki kormányra gyakorolt befolyását, – vagyis a gazdasági mellett katonai erővel is igyekszik befolyást szerezni, szemben Kínával, amely megelégszik a gazdasági térnyeréssel – ugyanakkor az elit megosztottsága ezt hosszabb távon nem garantálja, így várhatóan Marcos kül- és belpolitikai okokat egyaránt szem előtt tartva az egyensúlyozó politika végrehajtására kényszerül, amelynek eredményessége csupán a későbbiekben lesz megítélhető.

Jegyzetek

¹ A belső problémákra választ keresve az idősebb Marcos a korábbiaknál nyitottabb gazdaságpolitikát követett, amely egyúttal „nyitott külpolitikát” is feltételezett. Lényege, hogy a nemzetközi rendszerben kihasználva a vietnami háború befejezése kínálta enyhülési szakaszt szorosabbra fűzte a kapcsolatokat a szomszédos országokkal, amelyre az ASEAN 1967-es megalapítása után biztonsági és gazdasági értelemben is módja volt. Exportorientált gazdaságpolitikájában Tajvan és Dél-Korea példáját igyekezett követni, amelynek sikeréhez a Kínával való diplomáciai kapcsolatok felvétele is hozzájárult 1975-ben (a Szovjetunióval és a kelet-európai országokkal egyetemben). A Nixon doktrínának megfelelően a kínai-filippínó kapcsolatok fejlődése is ekkor indult meg, a kínai kormány ennek érdekében számos gazdasági intézkedést hozott – pl. üzemanyag árak csökkentése Manila számára.

² Kína, történelmi hagyományokra hivatkozva – pontosan nem definiált módon – a Dél-kínai-tenger térségének kb. 80%-át az országhoz tartozónak tekinti, miközben a tisztázatlan tengeri határok következtében, elsősorban gazdasági okokból kifolyólag (olaj és gáz), a délkelet-ázsiai országok is igényt tartanak egyes szigetekre és tengerrészre.

³ Konkrétan a következőkről van szó: Samal-sziget-Davao City összekötő projekt; a Chico folyó szivattyús öntözési projekt; Kaliwa gát projekt; a Fülöp-szigeteki Nemzeti Vasút déli hosszú távú projektje; a Mindanao vasút Tagum-Davao-Digos szakasza; és egy zártláncú kamera rendszer Metro-Manila térségében.